

Obvezne izbirne vsebine Državlјanska kultura v gimnaziji

Mojca Fajt, profesorica zgodovine in sociologije, III. gimnazija Maribor

V zadnjih desetletjih se sodobne družbe soočajo z vrsto problemov oz. izzivov. Eden izmed teh se glasi, kako mladega človeka v današnjem času sploh še navdušiti ali prepričati, da je demokracija vrednota. Vse večja politična apatičnost zahteva nujnost ozaveščanja o vplivu posameznika na kvaliteto lastnega življenja. Vprašati se moramo, kateri dejavniki vplivajo na razvoj družbenokritičnega mišljenja mladih. Otrok ponotranji mišljenje in vrednote svojih staršev v obdobju primarne socializacije. Pomemben je tudi vpliv medijev in vrstnikov. Politično udeležbo mladih pa mora kot pomemben dejavnik socializacije spodbujati tudi šola.

Uvod

Opažam, da veliko in preveč mladih ostaja neopredeljenih v svojih odločitvah, saj opredelitev vedno prinaša odgovornost. Različni rezultati anket kažejo, da je zaupanje med mladimi do različnih političnih institucij oz. politike nasploh zelo nizko. Kot pravijo Lavrič in drugi (2011, 208), je politično udejstvovanje »višje pri mladih iz družin z višjim socioekonomskim statusom in iz urbanih okolij. Mladi, ki niso zadovoljni z delovanjem demokracije, so manj politično dejavni.«

Pomislim, kakšno je bilo moje zanimanje za politiko iz obdobja pred odraslostjo, vključno s političnimi razpravami doma in s sodelovanjem v šolskih aktivnostih, pri katerih so imeli starši relativno malo vpliva. Referenduma za neodvisnost Slovenije se nisem udeležila, bila sem premlada. To pa je edini dogodek, ki je minil brez moje prisotnosti na volišču. Na začetku zato, ker se mi je zdel dogodek dovolj zrel, da sem se počutila odraslo. Pozneje pa je stvar postala mnogo bolj resna.

Odločanje o javnih zadevah je naša pravica in odgovornost

Naj poudarim nujnost zavedanja vpliva vsakega posameznika na kvaliteto lastnega življenja. Čeprav so volitve v sodobnih demokratičnih družbah pomemben politični dogodek, se jih velik delež ljudi sploh ne udeležuje. To predstavlja volilno abstinenco. Pomemben vzrok zanjo je nezaupanje do političnih strank. Ugotovili so, da je udeležba na volitvah manjša pri tistih, ki so mlajši, manj izobraženi in revnejši, ter pri tistih, ki so manj vključeni v skupnosti (pripadniki manjšin, starejši ljudje). Volivci se odločajo, da volijo določeno stranko na podlagi ciljev, programa in politike določene stranke ali pa na podlagi simpatij do članov določene stranke ali osebnostnih lastnosti vodje stranke.

Personifikacija politike pomeni, da v ospredje stopijo osebnostne lastnosti oziroma natančnejše imidž, ki ga kandidati in kandidatke ponudijo javnosti. Mnogi volijo določeno stranko zaradi tradicije, ker so jo volili že večkrat. Drugi niso privrženci nobene stranke, a se vsakokrat opredelijo glede ponujenih programov strank in to imenujemo instrumentalni model volitev. Pojavljajo se tudi taktične/negativne volitve, kjer ljudje volijo določeno stranko, da preprečijo drugi mesto oblasti.

Politika po pomembnosti pri mladih v Sloveniji zaostaja za področji, kot sta izobraževanje in ustvarjalne dejavnosti. Prav tako ji mladi namenjajo manjšo vlogo kot prijateljstvu, družini, partnerstvu. Zanimanje za politiko med mladimi sicer s starostjo narašča. Dijaki gimnazij so za politiko bolj zainteresirani kot dijaki srednjih poklicnih šol. Med spoloma pri mladih v Sloveniji ni pomembnih razlik v politični participaciji. Mladi pri nas se redko pogovarjajo o politiki (Mihelj 2002).

Pomembno se mi zdi dejstvo, da se mladi danes srečujejo z vedno večjimi zahtevami, kot na primer po boljši izobrazbi, več izkušnjah, imajo veliko težav z zaposlitvijo in stanovanji. Glavni razlog za podaljševanje dobe 'polodraslosti' je finančna neodvisnost, ki jo mladi vse težje in težje dosegajo. Večina mladih je zaposlenih v negotovih oblikah dela, ki so velikokrat slabo plačana in jim zaradi kreditne nesposobnosti ne omogočajo osamosvojitve in odcepitve od svojih staršev. Kdo bi si ob vseh naštetih življenjskih bremenih sploh želel sodelovati v politiki? Toda, mar jih ni ravno zato potrebno spodbuditi k večji politični udeležbi?

Kako doseči višjo raven znanja o političnih zadevah?

Poleg neopredeljenosti mladih glede svojih odločitev pa opažam tudi, da se mladi znajo postaviti

za vprašanja skupnih ciljev, skupnega dobrega, skrbi za ranljive družbene skupine in pomena družbene pravičnosti. To pomeni, da se v trenutku, ko se jim zdi nekaj pomembno, odzovejo. Preveča jih skrb glede prihodnosti: revščina, brezposelnost, razvrednotenje izobrazbe, preseljevanje v tujino, družbene in ekonomske neenakosti.

Blizu so jim naslednje teme: kakovostno javno šolstvo, družbena enakost, problem zaposlovanja mladih in stanovanjska politika.

Kljub temu Mihelj (v Ule in Kuhar 2002, 131) navaja podatek, da mladi v starostni skupini 'mladolletni' ne kažejo zanimanja za politiko (74 %). Konvencionalna politična udeležba oz. volitve mladih v sedanji obliki ne zanimajo. Opazimo pa veliko nekonvencionalnih oblik (demonstracije, protesti, peticije). Mladi se kljub vsemu motivirajo ob napovedanih ukrepih vlade, ki bi prizadela njih osebno – njihovo svobodo, varnost, pravice, ugodnosti (Kren-Obran 1995, 74). Torej so aktivni v nekonvencionalnih oblikah politične udeležbe, na čelu katerih so pogosto okoljevarstvena, mirovniška, gejevska in lezbična gibanja.

Pri pouku sociologije opazam, da večina mladih meni, da je za prihodnost Slovenije pomembna ohranitev socialne države in dostopnost javnih storitev. Stališče mladih je, da bi bilo prav, da bi ohranili visok nivo vsem dostopnih javnih storitev na področju zdravstva, sociale, kulture, športa in seveda izobraževanja. Prav tako mislijo, da bi krepitev pravne države okrepila zaupanje v enakost. Mladi politiko občutijo kot nekaj, kar pomembno vpliva na njihovo življenje. Kljub precejšnjemu nezanimanju za politiko mnogi mladi želijo sodelovati o svojem položaju v družbi.

Samo zanimanje za politiko pa ne pomeni, da delovanje političnega sistema tudi dobro razumejo. Maja 2022 sem našo šolo prijavila na natečaj za srednje šole »Pisma poslancem«. Poskušala sem jih spodbuditi k temu, da se sliši njihov glas. Dijaki so jim pisali pisma, kjer so izrazili lastna stališča in pričakovanja. Analiza pisem je pokazala relativno nizko raven znanja in informiranosti o političnem sistemu, njegovih funkcijah, delovanju, institucijah, pooblaščenih poslancev ipd. Da se mladi v povprečju razmeroma slabo razumejo na politiko, priznavajo tudi sami. Opazam, da se ljudje na volitvah odločajo na podlagi simpatičnosti stranke (po nasmehu, oblačenju, izgledu), ne pa na podlagi programov strank. Ni pomembno le to, da gremo volitve, ampak je pomembno, da si prej preberemo program volilnih strank ter vemo, zakaj se bomo odločili za neko stranko. Zato je ena izmed nalog šole krepitev znanja in kompetenc za oblikovanje aktivnega državljanstva.

Izpostavila bi dva dejavnika, ki jima je po mojem mnenju potrebno posvetiti več pozornosti. To sta nizka raven znanja o političnih zadevah in občutek prepada med mladimi in političnimi odločevalci. Šola mora namreč mladega človeka spodbujati k razmišljanju o družbi, družbenih vrednotah in dogajanju okoli sebe.

K povečanju politične udeležbe mladih bi lahko prispeval način nagovarjanja mladih. Pri tem je potrebno uporabljati komunikacijske kanale in pristope, ki so mladim blizu in ki jih imajo za svoje (družabna omrežja, spletne aplikacije).

V šolah moramo mladim predstaviti politiko ne zgolj na teoretičen, ampak tudi na bolj praktičen način. Potrebno je prepoznati dobre prakse in načrtovati sistemske rešitve. Mlade bi bilo potrebno upoštevati kot politično popolnoma enakopravno skupino, da bodo rezultati njihovih političnih prizadevanj resnično vidni in otipljivi. Le tako bodo sami dobili občutek, da so s strani širše družbe prepoznani kot enakopravni politični subjekt.

Kako novo generacijo opogumiti, da bo bolj angažirano prevzemala aktivno družbeno vlogo?

Tisti, ki vedo več o politiki, tudi več sodelujejo, naj gre za udeležbo na volitvah ali drugo vrsto participacije. Kdor ima več znanja, ima doslednejše politične poglede, bolje pridobiva in obdeluje informacije, njegovi individualni interesi pa so bolj povezani s predlaganimi političnimi rešitvami. Pri politično podkovanih državljanih je manj verjetno, da se bodo pri odločanju zanašali na preproste slogane (Lavrič in drugi 2021, 220–221).

Želim si, da bi mladi na naši šoli dosegli višjo raven znanja o političnih zadevah. Zato si prizadevam, da bi mlada generacija bolj angažirano prevzemala aktivno družbeno vlogo. Da bi bili nosilci pobud. Da bi gradili prihodnost. Da bi postali močni zastopniki sprememb in razvoja. V ta namen sem na šoli prevzela koordinacijo Državlanske kulture.

Leta 2008 smo na III. gimnaziji Maribor v okviru prenove obveznih izbirnih vsebin uvedli projekt Državlanska kultura za tretje letnike gimnazijskega programa. Gre za celostni pristop, večpredmetno, interdisciplinarno dejavnost, v katero so vključeni številni predmeti: sociologija, zgodovina, filozofija, geografija, slovenščina. Predpisan obseg je 15 ur. Povezujemo se s strokovnjaki in z institucijami, kot so Državni zbor Republike Slovenije, Hiša Evropske Unije, številni muzeji, zavodi in društva.

Dodana vrednost te dejavnosti je v razvijanju didaktičnih strategij: značilnosti avtentičnega pouka in razvijanje kritičnega mišljenja. Izvedba

projekta zahteva natančno in pravočasno organizacijo, ustrezno komunikacijo (dijaki, profesorji, zunanji izvajalci), redne sestanke tima in načrtovanje izboljšav glede na rezultate evalvacije.

Izvedba Državlanske kulture v okviru obveznih izbirnih vsebin na III. gimnaziji Maribor

Izvedbo Državlanske kulture smo načrtovali v obliki strokovne ekskurzije, predavanj z razpravo in dela v šoli v majhnih skupinah. Za dijake tretjih letnikov (okrog 150 dijakov) smo vsako leto organizirali medpredmetno ekskurzijo v Ljubljano. Njen cilj je obiskati in spoznati delovanje zakonodajne veje slovenske oblasti, obiskati prostore parlamenta, srečati se s poslanci Državnega zbora, spoznati aktualno družbeno in politično problematiko v Sloveniji ter iskati in ponuditi rešitve aktualnih problemov. Zadnja leta smo vključili tudi obisk Hiše Evropske Unije. Gre za medpredmetno ekskurzijo, kjer dijaki povezujejo učno snov različnih predmetnih področij, zato vanjo vključimo tudi ostale dejavnosti, npr. Cankarjevo pot po Vrhniki, obisk Prirodoslovnega muzeja v Ljubljani, obisk Muzeja novejši zgodovine Slovenije, obisk Ljubljanskega gradu z ogledom razstav. Naše delo razširimo z ogledom prestolnice pod vodstvom TIC-a Ljubljana. Vodiči iz turistično-informacijskega centra so nam pokazali različne spomenike, zgradbe in nam predstavili tudi njihove zgodbe. Ogledali smo si Prešernov trg, Plečnikovo Tromostovje in glavno tržnico. Prisluhnili smo zanimivi zgodbi, kako je zmaj postal simbol Ljubljane. Pot nas je vodila tudi do Mestnega

trga in znamenitega Vodnjaka štirih kranjskih rek. Sprehodili smo se ob Ljublanici in se po Novem trgu povzpeli do Narodne in univerzitetne knjižnice, ki velja za Plečnikovo najboljšo stvaritev.

Strokovno vodenje »Spoznavanje različnih obrazov Ljubljane«

Ob tem dijaki rešujejo učne liste, doma pa pripravijo prispevke o mejnikih v novejši zgodovini nastajanja in razvoja slovenske države, zgodovini slovenskega parlamentarizma, prvih demokratičnih volitvah, konstituiranju 90-članskega Državnega zbora, članstvu Slovenije v mednarodnih organizacijah. Dijakova dolžnost je, da gradivo shrani v mapo OIV, saj so priložena gradiva in prisotnost na omenjenih vsebinah pogoj za opravljene ure obveznega dela izbirnih vsebin.

Obisk Hiše Evropske Unije

UČNI LIST
OBVEZNE IZBRINE VSEBINE - OGLED SLOVENSKEGA PARLAMENTA

KIMO V OKOLICI OVI OBISALI SLOVENSKE PARLAMENT, DA BOSTE LAHKO PRAVILNO DOPOLNILI OČE PODATKE IN ODGOVORILI NA ZASTAVljena VPRAŠANJA, MORATE BESEDILU NAJPREJ NATANČNO I. ODGOVORE BOSTE PRIKOBILI V ČASU VOĐENEGA OGLEDA, V NASPROTNEM PRIMERU SAMI ZASTAVITE JA, KI VAM BOGO POMAGALA IZPOLNITI UČNI LIST.

Ite manjšajoče povedi.
Sane zgradbo Državnega zbora, ki jo je zasnoval arhitekt, je bila dograjena in odprta leta prednje je trajala, let. Zgradba je preprosta kvader, obložen s ploščami kraškega koprivekega marmarja. Ja za je pod omni zeleni spletni strani.

Ij deli zgradbe predstavlja vhodni portal, ki se vpenja do polovice prvega nadstropja in s svojimi zaključkom i funkcijo balkona. Sliki na petih granitnih ploščah, na katere sta kiparja Karel Purih in Zdenko Kalin i množico figur.

Kaj pomenja to množica figur. Pri odgovoru pomagajte s spodnjo sliko.

I 1991 in nanje so zgrabco z več prehodni povesli s sosednjo zgrabco na Tomšičevi ulici. Stavba na i je bila zgrajena leta 1879. V nji je domovala Kranjska hranilnica. Kasneje jo je prevela Banška uprava, ki idala, pred 2. svetovno vojno pa je bila tu Banjska hranilnica. Po vojni je prostora uporabljal Centralni rez komunistov Slovenije.

Namena služijo prostori na Tomšičevi ulici danes?

eniposti zgrabce so graditelj uporabljal le domači gradbeni material. Katerega?

6. Notranost zgrabce lepaja in bogatja tudi mozaiki in freske, ki so delo pranih slovenskih umetnikov, in sicer Ježeta Čuha, Iva Šubica, Marja Pregla, Ivana Šeljaka Čopda ter Slavka Pengova. Praddverja velika dvorana krai freska slikarja Slavka Pengova iz leta 1958.

Kaj prikazujejo prietvi na njej?

6. VELIKA DVORANA, kjer zaseda slovenski parlament, je bila prenovljena ob koncu leta 2000. Velika dvorana meri 422 m². V njej je 180 sedelev. Ti se kralno in v obliki amfiteatra spuščajo proti asrednjemu krogu iz sivga pohorskega granita, na katerem je nameščen delno vrtijvi govorniki put. Povarnia klop je opremljena s mikrofonom, glasovalno napravo s identifikacijsko kartico, prevajalnim sistemom ter elektroničnim in omrežnim priključkom za vključitev prednatega računalnika v informacijski sistem Državnega zbora. Sedeli, oblozeni v tamnopolno usnje, so vrtijvi, premakljivi in nastavljeni po višini. Barvne kombinacije in izbor materialov blivi tapisan in sivi pohorski granit na tleh, bela barva sten in stropa, stenske obloge iz bejčevega furnirja in bejčev furnir na lesenih klapih ter siva barva usnjenih stolov dajajo prostoru eleganco, lahkonost in udarnost.

Odgovorite na naslednja vprašanja:

> Zakaj so pedlanske klopi razporejene v koncentričnih krogih?

> Čemu služijo plazemaki prikazovalniki?

> Komu so namenjeni sedeli na balkonu?

> Ali je velika dvorana prijazna tudi do naglušnih oseb?

7. Kaj prikazuje stalna razstava Zgodovina slovenskega parlamentarizma in caka je pomembna?

8. Kje zaseda državni svet?

9. Čemu sta namenjena mali in veliki salon?

10. Kje je možno pridobiti raznovrstne strokovne informacije in dobesedne zapise sej?

11. Komu vse je namenjena Stalnica Državnega zbora? Kam se moramo napotiti, če se želimo seznaniti s novostmi v svetu z Evropsko unijo?

Učni list »Parlament Republike Slovenije«

Naslednji dan organiziramo delo v šoli, kjer na delavnicah v manjših skupinah in ob aktivni vključenosti vsakega posameznika spoznajo razvoj demokracije, neposredno in posredno demokracijo, pomen svobodnih in poštenih volitev, delitev oblasti, temeljne značilnosti totalitarne države in osamosvojitve Slovenije. Preko dela po skupinah razvijamo sposobnosti argumentacije stališč, skupinske diskusije, problematiziranje, navajanje trditev za in proti.

VSEBINA (13 SKUPIN):

1. KDAJ IN KJE SE JE ZAČELA RAZVIJATI DEMOKRACIJA
2. KRATEK PREGLED KASNEJŠEGA RAZVOJA DEMOKRACIJE OD STAREGA RIMA DO NOVEGA VEKA
3. KRATEK PREGLED KASNEJŠEGA RAZVOJA DEMOKRACIJE OD NOVEGA VEKA DO SODOBNOSTI
4. DEMOKRACIJA IN POLITIKA
5. NEPOSREDNA IN POSREDNA DEMOKRACIJA
6. SVOBODNE IN POŠTENE VOLITVE
7. DELITEV OBLASTI
8. TEMELJNE ZNAČILNOSTI TOTALITARNE, SKRAJNO NEDEMOKRATICE DRŽAVE
9. OSAMOSVOJITEV SLOVENIJE IN VZPOSTAVITEV DEMOKRATICEGA SISTEMA
10. DRŽAVNI ZBOR
11. DRŽAVNI SVET
12. VLADA
13. PREDSEDNIK REPUBLIKE

ODLOČANJE V SKUPNOSTI - DEMOKRACIJA

primorski dnevnik
Slovenska skupščina včeraj izglasovala ustavno listino o samostojnosti
Dober dan, Slovenija
Za ustanovitve Republike Slovenije se je poslanci izrekli skoraj enoglasno
Tudi kaker dlanj ločevanja priložnosti samostojnosti Slovenije

PLEBISCIT
23. 12. 1990

GLASOVNICA
za glasovanje na plebiscitu za odločitev, ali naj Republika Slovenija postane samostojna in neodvisna država

Vprašanje: ALI NAJ REPUBLIKA SLOVENIJA POSTANE SAMOSTOJNA IN NEODVISNA DRŽAVA?

Odgovor: ☒ DA ☐ NE

(Izbrskite odgovor, ki ustreza vašemu)

REPUBLIKA SLOVENIJA

'Spoštovani državljani republike Slovenije, danes so dovoljene sanje, jutri je nov dan.'
(Kučanov nagovor na razglasitvi samostojnosti Republike Slovenije, 25. junija 1991)

Delo v šoli: PowerPoint predstavitev »Odločanje v skupnosti – demokracija«

Državljska kultura v času dela na daljavo: spletni seminar o EU za mlade

Tretji dan projekta izvedemo predavanje z razpravo, v okviru katerega mladi pridobijo znanja oziroma informacije o izzivih sodobnega sveta. V preteklih letih so predavali Tomo Križnar, dr. Dragan Potočnik, dr. Andrej Naterer, Andrej Miholič, Petar Mrdović, Zavod PIP, Zavod Pekarna Magdalenske mreže Maribor idr.

Marca 2021, v času dela na daljavo, smo v sodelovanju s Hišo EU izvedli Spletni seminar o EU za mlade. Spletna izobraževalna aktivnost vključuje dinamično predstavitev Evropske unije in priložnosti, ki jih ponuja mladim. Z uporabo spletnih orodij (npr. hitre ankete in naloge v manjših skupinah) doseže aktivno sodelovanje dijakov. Gre za izvajanje izobraževalne dejavnosti za ozaveščanje dijakov o evropski parlamentarni demokraciji in političnem odločanju. Dijaki so pridobili znanja in kompetence za oblikovanje aktivnega in odgovornega evropskega državljanstva.

Zaključek

Šola lahko veliko naredi, da spodbudi mlade k aktivni udeležbi. Zdelo se mi je, da moram iskati poti, da mlado generacijo opogumim, da bo bolj angažirano prevzemala aktivno družbeno vlogo. V sebi je potrebno poiskati navdušenje, ki ga preneseš na mlade. Vzpostaviti je potrebno pristni stik z dijaki. Dober učitelj in zanimiva tematika lahko pri dijakih sproži radovednost in željo po še več informacijah, lahko širita obzorja in napenjata duha.

Znanj ni mogoče učinkovito pridobivati le s prenašanjem znanja z učitelja na učence, ampak je za to treba ustvarjati čim bolj avtentične učne situacije, v katerih učenci sami – ob premišljeni podpori učitelja – odkrivajo znanje. Medsebojno spoštovanje in moč argumentov naj bosta osnova za odgovorno reševanje problemov.

Dejavnost Državljske kultura smo ponovili 14 šolskih let zaporedoma. Zaključki evalvacije so pokazali, da je dijakom drugačen koncept dela z različnimi oblikami in odprtimi in dinamičnimi

metodami dela zelo všeč. Želijo si še več takšnih in podobnih oblik dela, kjer sta vključena sodelovalno poučevanje (timsko delo) in sodoben pristop k poučevanju in učenju. Kot koordinatrica tega projekta sem vselej pozitivno presenečena nad odzivi.

Ocenjujem, da smo dosegli pričakovane rezultate: dijaki znajo ob upoštevanju aktualnih vsebin kritično analizirati sodobno slovensko družbo, znajo kritično sprejemati sporočene in reprezentirane vsebine in povezujejo učno snov različnih predmetnih področij.

V tem šolskem letu se projekt Državljska kultura ne izvaja več v okviru OIV, saj je bilo uvedeno Aktivno državljanstvo kot obvezni vsebinski sklop v tretjih letnikih gimnazijskih programov v okviru kategorije Druge oblike vzgojno-izobraževalnega dela, za katere je značilno za razliko od pouka predmetov, da se v veliki meri izvajajo kot aktivnosti, avtentične naloge in v povezavi z okoljem. Vsebinski sklop je zasnovan interdisciplinarno, v njem se prepletajo in povezujejo spoznanja različnih znanstvenih disciplin (sociologije, filozofije, politologije, zgodovine, geografije ipd.). Pri različnih aktivnostih dijaki pridobivajo in razvijajo znanja o človekovih pravicah, demokraciji, vlogi medijev in civilne družbe, ustavni ureditvi in političnem sistemu Republike Slovenije, evropskih integracijskih procesih in institucijah Evropske unije, mednarodnih organizacijah in globalnih izzivih človeštva. Tako učni sklop predstavlja velik doprinos h krepitvi državljskih kompetenc mladih.

Literatura:

Kren-Obran, T. (1995): *Vrednote mladih med ideali kulture in resnico dejanj*. Radovljica: Didakta.
Lavrič, M., Flere, S., Tavčar K. M., Klanjšek R., Musil B., Naterer, A., Kirbiš, A., Divjak, M., Lešek, P. (2011): *Mladina 2010*. Maribor: Aristej.
Lavrič, M., Deželan, T., Klanjšek, R., Lahe, D., Naterer, A., Radovan, M. idr. (2021): *Mladina 2020*. Maribor: Filozofska fakulteta, Univerza v Mariboru.
Miheljak, V. (2002): *Mladina 2000: Slovenska mladina na prehodu v tretje tisočletje*. Maribor: Aristej.
Ule, M. in Kuhar, M. (2002): *Sodobna mladina: izzivi sprememb*. V: Miheljak V. (ur.): *Mladina 2000: slovenska mladina na prehodu v tretje tisočletje*, str.131. Maribor: Aristej.